

14/100 Âdiyât Suresi

1. Hasan-ı Basrî, Enes ve İbn Abbas'tan gelen bir görüşe göre ilk beş ayette anlatılanlar savaşta koşan atlardır (Hamdi Yazır, *Hak Dini*). Hz. Ali, İbn Mes'ud ve İbn Abbas'tan gelen ikinci görüşe göre hacıların bindiği develerdir (Maturidî, *Te'vîlât*; İbn Atıyye, *el-Muharrer*; Maverdî, *en-Nüket*; Sealibî, *el-Cevahir*; Sa'lebî, *el-Keşf*; İzz b. Abdisselam, *et-Tefsir*). İbn Abbas'tan gelen bir rivayet, hem ihtilafı ortadan kaldırmamıza hem de İbn Abbas'ın iki ayrı görüşe sahip olduğu yönündeki karmaşayı çözmemize yardımcı olmaktadır. Hz. Ali, İbn Abbas'ın at yorumunu duyduğunda eleştirerek şöyle demiştir: "...İslam'ın ilk savaşı, Bedir Savaşıdır ve onda da hepsi iki atımız vardı. Biri Zübeyr'in, diğeri Mikdat'ın atıydı. Bunlar nasıl 'Vel-adiyati dabhan' oluyor? Burada anlatılanlar; A'rafat'tan Müzdelife'ye koşan, akşamleyin orada ateş yakan ve sabahleyin Mina'ya akın eden hacılardır..." Rivayete göre, bu olaydan sonra İbn Abbas eski düşüncesinden vazgeçer ve Hz. Ali'nin düşüncesini tercih eder (Taberî, *Camî'l-Beyan*; İbn Kesir, *Tefsir*). Sure, hacın ana unsurlarını öne çıkarmakta ve müşriklerin hacı panayırlarının bir parçası hâline getirme nankörlüklerini eleştirmektedir. Böylece, ilk beş ayetle surenin son bölümü arasında bağlantı kurmak kolaylaşmaktadır (Hamdi Yazır, 9/Tevbe 36, 37. ayetlerin tefsiri; Abdülkerim Özaydın, "*İslam'da Hac*", TDV İslam Ans. c. 14, s. 387).

2. "Nak'an" kelimesi, ilk bakışta "toz" anlamına gelse de bağlamı dikkate alınarak kurban anlamı tercih edilmiştir (Zebîdî, *Tâc*). Bazı tefsirciler 3 ve 4. ayetlerdeki zamirin deveye ait olduğunu söylemişlerdir ki bu da kurbanlık anlamını desteklemektedir (Maverdî, *en-Nüket*; İbn Atıyye, *el-Muharrer*). Ayrıca Arafat'a çıkmayıp Mina'da hacılara katılarak kurban kesen ve kavmin önüne geçip tavaf eden Kureyşlilere de işaret olabilir.